

**Name and Naming. Proceedings
of the third International Conference on Onomastics „Name and
Naming”. Conventional/Unconventional in Onomastics. Baia Mare,
September 1-3, 2015. [Név és névadás. A III. „Név és névadás”
Nemzetközi Névtani Konferencia előadásai. Konvencionális és nem
konvencionális a névtanban]**

Szerkesztő: OLIVIU FELECAN. Editura Mega – Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2015.
1010 lap

1. Harmadik alkalommal rendezték meg a nagybányai nemzetközi névtani konferenciát, az ICONN-t (International Conference on Onomastics “Name and Naming”) 2015. szeptember 1–3. között. A rendezvény szűkebb témája egy korábbi, 2011–2014 közt zajlott, hasonló témájú román kutatási programhoz kapcsolódott. A konferencia előadásai hat nyelven hangoztak el, ennek megfelelően a kötet is többnyelvű: 85 tanulmányának többsége angol és román nyelvű, a továbbiak pedig franciául, olaszul, németül és spanyolul íródtak; a tanulmányokhoz egységesen angol nyelvű absztraktok kapcsolódnak. A kiadvány tagolása a konferencia szekcióbeosztásával csak részben egyezik; öt nagyobb fejezetből áll, melyek a névelmélet, a személynevek, a helynevek, az egyéb nevek, valamint az irodalmi névadás témái köré csoportosulnak. A kötetben való eligazodást segítő az utolsó lapokon angol, román és francia nyelvű tartalomjegyzék is található. A kiadvány online is elérhető (http://onomasticafelecan.ro/iconn3/iconn3_proceedings.php). A kötet nagy terjedelme miatt nincsen mód minden tanulmány ismertetésére, ezért a következőkben az egyes fejezetekből kiemelt néhány írás alapján igyekszem átfogó képet nyújtani a kiadvány tematikus sokszínűségéről.

2.1. Az első, elméleti jellegű fejezetben négy írás olvasható. DAIANA FELECAN román nyelvű tanulmánya romániai közelmúltbeli és kortárs példák alapján a márkanévek és a hozzájuk kapcsolódó reklámszlogenek nyelvi és pszichológiai elemzését végzi el, továbbá kitér a márkanévek egy nyelvközösségben betöltött kommunikatív funkcióira (17–24). ARTUR GALKOWSKI olasz nyelvű írása (25–36) elméleti megközelítésben tárgyalja a krematonimák kategóriáját mint a tulajdonneveknek egy jellemzően mai(nak tűnő), nem konvencionális, nagyobb csoportját – reflektálva a konferencia kulcstémájára. A tulajdonnévi szóképzés kérdésével foglalkozik MILAN HARVALÍK angol nyelvű munkája cseh példákon, szembeállítva a vizsgált jelenséget a köznévi szóképzés jellemzőivel (37–43). A magyar *ragadványnév* terminussal rokon *živé meno* ’élő név’ szlovák névtani szak kifejezés kérdését és keletkezését járja körül IVETA VALENTOVÁ angol nyelvű írásában, kitekintve a kapcsolódó elmélet és módszertan fejlődésére, az érintett nevek kommunikációs funkcióira és változásaira, valamint a kutatásuk újabb lehetőségeire (44–61).

2.2. A második fejezet huszonnyolc tanulmánya a személynevek csoportjával foglalkozik sokféle aspektusból (pl. egyén-, illetve családnevek és egyes csoportjaik, leggyakoribb családnevek, név és sztereotípiák, kortárs egyénnévadás, becenevek és ragadványnevek). OLIVER BLOMQVIST angol nyelvű cikkének középpontjában finnországi középkori oklevelek svéd–finn kevert nyelvű személyjelölései állnak (85–97). A szerző a korábbi kutatókhoz képest a jelenséget az írnokok hiányos nyelvi kompetenciája helyett a két-nyelvűség és a kódváltás jellegzetességeivel magyarázza.

FÁBIÁN ZSUZSANNA olasz nyelven összehasonlító elemzést végez a magyar és az olasz keresztnévadás terén (110–121), vezérfonalul véve a konferencia kulcstémájában szereplő dichotómiát. Tanulmánya második felében rámutat a két nemzet névadási mintáinak legfőbb különbségeire, többek közt a néveredet, az idegen eredetű vagy az ideologikus nevek szempontjából. A magyar családnévállomány tipológiai-statisztikai szempontú kutatása áll FARKAS TAMÁS írásának középpontjában, hangsúlyozva az egyes országokban folyó vizsgálatok nemzetközi összehangolásának szükségességét (122–136). Angol nyelvű tanulmánya első felében a névcsoport kutatásának fontos módszertani kérdéseiről értekezik, majd a száz leggyakoribb családnév állományát vizsgálja 1715-ös és 2007-es adatok, valamint a hivatalos névváltoztatások 1815–1932 közötti adatai alapján. N. FODOR JÁNOS a magyar és a román személynévrendszer történeti kontaktusjelenségeinek a vizsgálatát tűzi ki célul angol nyelvű írásában (163–173). Az 1715. és 1720. évi országos összeírás névadataiból létrejövő Történeti magyar családnévátlasz alapján azt vizsgálja, hogyan befolyásolta a lejegyzett névalakokat a lejegyző más- (főleg magyar)nyelvűsége a nemzeti eszme megjelenését megelőző korban, amikor a név magyarra fordítását nem a szándékos magyarosítás, hanem a magyar nyelv presztízse indokolta.

A *Mária* névvel és annak német, valamint holland variánsaival foglalkozik EWA MAJEWSKA Amszterdam és a németországi Braunschweig felekezeti születési anyakönyveit tanulmányozva, német nyelven (202–213). Az 1800-as évek négy időmetszetét vizsgálva rámutat a felekezeti különbségekre és a változási tendenciákra. MAITE MOLLÀ, MIREIA MORA és EMILI CASANOVA spanyol nyelvű írásukban az *Academia Valenciana de la Llengua* idegen eredetű keresztnévek és becenevek anyakönyvezhetőségével kapcsolatos álláspontját mutatják be (230–237). A személynevek fordítását vizsgálja és interkulturális megközelítésű javaslatot tesz MÄDÄLINA FLORINA POP francia nyelvű tanulmányában (307–315). A középpontban az informális nevek sajátos csoportjai állnak, amelyek fordításához a szociolingvisztikai motiváció feltárása is hozzájárulhat.

SLÍZ MARIANN a foglalkozásnévi eredetű magyar családneveknek szenteli tanulmányát (328–338). A szerző a névtípus általános vonásait, történetét, névrendszerbeli szerepének változását, a családnév-változtatásokban betöltött szerepét, illetve a családnéven alapuló diszkrimináció ide kapcsolódó vonatkozásait mutatja be angol nyelvű írásában. TAMÁS ÁGNES a 19. század második felének vicclapjaiban szereplő zsidó figurák család- és egyénneveit vizsgálja német nyelven (365–375). Négy magyar és egy osztrák lapból gyűjtött példaanyagát jelentésanalízisre elemzi, rávilágítva ezáltal a néven keresztül történő sztereotípiázás módjaira.

ANNA TSEPKOVA angol tanulmányában 2004–2014 közötti anyagán orosz iskolások és egyetemisták becenevadási szokásait vizsgálja, rámutatva a névadási motiváció és mód változási tendenciáira (386–400). Angol nyelvű írásában JUSTYNA B. WALKOWIAK arra a kérdésre keresi a választ, hogy miért válnak egyes családnevek jóval gyakoribbá,

mint mások (401–412). Kutatásában a jelenség lehetséges biológiai, genetikai okait veszi számba a szociokulturális tényezők említése mellett.

2.3. A harmadik fejezet dolgozatai a helynevek köré csoportosulnak (pl. egy-egy régió helynévrendszere, helynév és szociolingvisztika, helynév és történeti földrajz, helynévrendszerek egy-egy csoportjának vizsgálata). MARIT ALAS angol nyelvű munkájának középpontjában Észtország két tengerparti régiójának helynévrendszere áll (415–427). Összehasonlítja a két helynévanyagot többek közt az egykori dűlőnevek, víznevek fennmaradása, a farmnevek kialakulása és hagyományozódása szempontjából, korábbi helynévgyűjtésekre és saját gyűjtésére támaszkodva. BÖLCSKEI ANDREA angol nyelvű cikkében azon magyar helynevek csoportját vizsgálja, amelyeket a késő középkorban jegyeztek fel először, és korabeli vagy egykor fennállt egyházi birtoklásról tanúskodnak (428–438). Az általa összeállított, 277 elemet tartalmazó adattár toponimáit a jelölt denotátumok típusa szerint, valamint strukturális, jelentéstani és változástipológiai aspektusból elemzi. Angol nyelvű dolgozatában ALINA BUGHEȘIU a szemantika, szemiotika, pszicholingvisztika és szociolingvisztika megközelítéseivel vizsgálja a román helynevek megjelenését, viselkedését szólásokban, illetve angol nyelvű reklámszlogenekben (439–447).

DANIELA BUTNARU, VLAD COJOCARU, DINU MOSCAL és ANA-MARIA PRISĂCARU egy módszertani újdonságokat is tartalmazó moldvai strukturális-etimológiai helynévszótárt (DRAGOȘ MOLDOVANU szerk. 2014. *Micul dicționar toponimic al Moldovei [structural și etimologic], Partea 1: Toponime personale*) mutatnak be román nyelvű közös írásukban (457–467). A kézikönyv a történeti Moldova mai román határok közé eső részeinek toponimáit gyűjti össze, a moldvai magyar kisebbség okán így bizonyára magyar érdeklődésre is számot tarthat. GYÖRFFY ERZSÉBET a mentális térképek szociolingvisztikai hasznát részletezi angol nyelvű írásában, amelyben a módszer bemutatását követően Tépe községben készült kutatásának tanulságairól számol be (504–511). A mentális térképek készítése során a megkérdezettek ugyanis egyben helynevekről is beszélnek, ami lehetővé teszi a névhasználat, névattitűd kutatását spontán helyzetben.

TIINA LAANSALU az észtországi Kose község körzetében lévő települések, illetve külterületi lakóhelyek neveinek 1700 előtti és utáni rétegét hasonlítja össze angol tanulmányában (512–521). A 13. századig visszanyúló gyűjtés anyagát, több mint ezer nevet elemezve bemutatja a kialakulásuk különféle módozatait, változási tendenciáikat, formai jellemzőiket. A társadalmi csoportok nevét magába foglaló régi magyar településneveket vizsgálja RÁCZ ANITA francia nyelvű írásában (540–550). Ide tartoznak a nemzetségnevet, névnevet és foglalkozásnevet tartalmazó toponimák, melyeket a szerző szerkezeti és történeti-változástipológiai szempontból hasonlít össze. MICHAEL A. RATEAU és WILLY VAN LANGENDONCK közös francia tanulmánya a francia településnevek témaköréhez kapcsolódik (562–576). Olyan, önmagukban elavult, nem élő szavakat vagy lexikai elemeket vizsgálnak eredetük alapján (baszk, gall, breton, latin stb.) csoportosítva, amelyek a franciában településnevek létrehozásában vettek részt, és szemantikai mezőjük révén akár a közeljövőben is részt vehetnek helynévalkotásban (pl. *bourg, cité, heim, polis, stad, ville, vic, wihr*).

2.4. A negyedik fejezetben azok a tanulmányok szerepelnek, amelyek egyéb névtípusokat állítanak a kutatás középpontjába (pl. bútorok, törvények, reformok, webáruházak, temetkezési vállalatok, ételek, márkák, növények, államok nevei). A kötet vonatkozó

fejezetében huszonöt tanulmány olvasható. Míg a személy- és helynevekkel foglalkozó egységekben több magyar szerző írása is olvasható volt, ezek között nem találunk magyar névkutató tollából származót, ami jól tükrözi a mai magyar névkutatás tematikai preferenciáit.

ENZO CAFFARELLI olasz nyelvű írásának elején a konvencionális/nem konvencionális fogalmi kettősségének többféle értelmezését bontja ki (617–627). Ezt követően a nevek kategóriaváltásairól ír, nem konvencionálisnak tartva azt a típusú jelentéstani kapcsolatot, amelyben egy bizonyos denotátumtípusra jellemző tulajdonnév olyan referenst jelöl, amely egy másik denotátumtípus képviselője (pl. *Washington*: középkori személynév > középkori helynév > modern személynév > modern helynév). SILVIA CORINO ROVANO olasz tanulmányának fókuszában azon olasz törvény- és politikaireform-nevek állnak, amelyek megőrizték a törvényjavaslatot benyújtó személy nevét (651–661). Ezen nevek kialakulásában nagy szerepe van a nyilvános viták és az újságok kreativitásának. SERGEY GORYAEV és OLGA OLSHVANG angol nyelvű tanulmánya a márkanevek egy speciális csoportjával, a temetkezési vállalatok neveivel foglalkozik (691–705). Bolgár és orosz példák az vizsgálják, hogy a halállal, gyásszal – mint érzékeny és a vallással szorosan kapcsolódó témával – foglalkozó cégek milyen eufemisztikus módon kapnak nevet két olyan társadalomban, amely évtizedekig hivatalosan ateista volt.

Magyar vonatkozással is bír SIGRID HALDENWANG német nyelvű írása: olyan erdélyi szász tárgynevekkel foglalkozik, amelyek a magyarból vagy a románból kerültek be a helyi német nyelvjárás szókincsébe (706–719). Szó esik a háztartás, háziipar és a mezőgazdaság eszközeinek, az építkezésnek és egyes mesterségeknek (pl. szücs, kovács, fésűgyártó, ács) a szókincséről, amelyek közt egyesek azonos jelentéssel, mások jelentésváltozással épültek be a szászok nyelvébe, de többszörös nyelvi átvételre is van példa. SAMBULO NDLOVU zimbabwei ételnevekkel foglalkozik angol nyelvű írásában (751–762). A helyi kultúra(k)ban egyes állatok húsa nem számít ehetőnek, ugyanakkor – például az élelmiszerhiány miatt – az emberek rászorulnak a fogyasztásukra. A tanulmány azt a stratégiát mutatja be, amely a névadás révén egyes ételeket nem ehetővé, illetve ehetővé nyilvánít. A konvencionális / nem konvencionális kettősségének szempontjából vizsgálja a román tejipari termékek neveit FLAVIA-ELENA OȘAN román nyelvű, interdiszciplináris kapcsolódásokat is figyelembe vevő tanulmánya (763–772). A szerző szerint a nagyobb reklámérték céljából a névadás mintázatai olykor eltérnek a hagyományostól; ezt a jelenséget strukturális és funkcionális elemzésnek is aláveti. SVJETLLANA TITINI az albán élelmiszer-márkaneveket helyezi a középpontba sokrétű nyelvi elemzést felmutató tanulmányában, olasz nyelven (848–855). Tekintve, hogy Albániában az 1990. évi politikai fordulat után a márkanevek száma megsokszorozódott a termékek minden típusában, immár bőséges anyag állhat itt is a kutatók rendelkezésére.

2.5. Az utolsó, tíz tanulmányt tartalmazó fejezetben az irodalmi névadás és névhasználat áll a fókuszban, leginkább román, német, francia és zimbabwei szerzők művei kapcsán. Magyar névkutató munkája itt sem olvasható. GHEORGHE CHIVU angol nyelvű tanulmánya az Isteni színjáték román fordításának ördögneveivel foglalkozik (904–911). A szerző nagyra értékeli a román költő és műfordító, George Coșbuc nyelvészeti hozzáértését és stílusérzékét, a kulturális adaptáción túlmutató alkotói tevékenységét. GIACOMO GIUNTOLI angol nyelvű munkájában az írott művek szerzőinek nevével foglalkozik (923–932). A kutató Roland Barthes gondolataiból kiindulva mutatja be a szerzői névnek a posztmodern művészetben betöltött szerepét. Ennek jegyében az 1970–1990-es évek neoista mozgalmának

többszörös neveit, illetve kollektív tulajdonneveit, vagyis a művészeti csoport tagjai által egyidejűleg viselt azonos álnevet állítja írása középpontjába. DENISA-ALEXANDRA IONESCU az irodalmi nevek fordítási problémáinak szenteli olasz nyelvű írását (933–942). A gyermekirodalomban a nevek megfelelő interpretálásának különösen nagy szerepe van: a szöveg tolmácsolója ugyanis még nem támaszkodhat a korábbi olvasmányélmények vagy az iskolai tapasztalatok értelmezést segítő hátterére. Német-Kelet-Afrika irodalmában, pontosabban huszonöt, 1890–1955 között megjelent német nyelvű regényben tárgyalja a nevek funkcióját MARIE A. RIEGER (966–978). Angol nyelvű cikkében a koloniális elmélet keretében vizsgálja azt, hogy az afrikai szereplőknek adott, európai szemmel hiányos és furcsa nevek miképpen fejezik ki a nekik tulajdonított másságot és alávetettséget. A fejezet utolsó, ugyancsak angol nyelvű tanulmánya Shakespeare A velencei kalmár című komédiájának két szereplőjével, illetve azok nevével, az *Antonio*-val és a *Shylock*-kal foglalkozik (989–998). A szerző, GRANT SMITH a nevek és a karakterek összefüggését kutatja a nevek korabeli másodlagos referenciája révén: az *Antonio* név Szent Antalt és a testvériség, felebaráti szeretet ideáját, míg a *Shylock* a szeretettől idegenkedés gondolatát idézte meg a kortársak számára a kutató szerint.

3. Amint a kötet több mint ezer oldala, a benne szereplő írások tematikus, módszertani és szemléletbeli sokszínűsége és a legkülönfélébb országokból érkező szerzők listája is mutatja, az ICONN-konferenciák sorozata a névtudomány nagyszabású és fontos nemzetközi fórumává vált. A rendezvény és annak nyomtatásban, illetve online is elérhető konferenciakötete által a magyar kutatások nemzetközi bemutatásán túl lehetőség nyílik betekinteni más országok névkutatóinak munkásságába is. Ez új megközelítésmódokat, módszertani újításokat hozhat, valamint a külföldi szakirodalmi párhuzamok megismerését és a kutatási horizont nemzetközivé tágítását is eredményezheti a hazai tudományosságban.

IMREH RÉKA

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5157-793X>

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem

Bölcsészettudományi Kar

Names and Naming. People, Places, Perceptions and Power [Nevék és névadás. Emberek, helyek, felfogások és hatalom]

Szerkesztők: GUY PUZEY – LAURA KOSTANSKI. Multilingual Matters,
Bristol–Buffalo–Toronto, 2016. 258 lap*

A Names and Naming című gyűjtemény tizenöt névkutató munkáját adja közre. A kötetet bevezető előszóban a két szerkesztő a nemzetközi névtudományban bekövetkezett „kritikai

* Az ismertetés az Emberi Erőforrások Minisztériuma ÚNKP-17-4 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának támogatásával, az MTA–DE Magyar Nyelv- és Névtörténeti Kutatócsoportja keretében készült.